

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРТСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

Жіночі долі на війні і після...

(Сценарій присвячений 75-річчю перемоги в Другій світовій війні)

Київ 2020

94(477)

Жін

Жіночі долі на війні і після...: літературний сценарій присвячений 75-річчю перемоги у 2 світовій війні / укладач Г. М. Полозенко. – К. : НУБіП, 2020. - 8 с.

*75 років тому закінчилась
Друга світова війна.
А скільки ж горя і лиха
Людству вона принесла.
Разом з чоловіками і жінки
Взяли на себе тягар тієї війни.*

Жінка і війна. Про це не можна говорити без хвилювання. Лишаючись матір'ю, люблячою дружиною, турботливою сестрою, вона на рівні з чоловіком стала на захист рідної Батьківщини в грізні роки II світової війни.

Кулеметниця, льотчик, медсестра, радистка, снайпер, зенітник, розвідниця, підпільниця – і це все відважні наші жінки. У другій світовій війні несли службу 800 тисяч жінок з усіх регіонів СРСР, у тому числі 127 тисяч – з України.

Прийшла війна в наші краї
Жорстока, кривава і жахлива.
На захист Батьківщини стали всі-
Чоловіки та відважні жінки.

Жінки, які були на фронті, спростували поширену думку, що у війни не жіноче обличчя. Вони розділили нарівні з чоловіками криваву ношу воєнного лихоліття.

Ратний подвиг жінок наближав Перемогу над фашистами.

Хто сказав, що у війни
Не жіноче обличчя.
На превеликий жаль він помилився.
Жінка на флоті, жінка в повітрі,
Жінка у танку, жінка в засідці,
Жінка в санбаті
Тисячі поранених стала рятувати...

У книзі «Чернігівщина у вогні» (рік видання 2002) багато розповідається про жінок, які воювали на фронті, які були в партизанських загонах, в підпіллі.

Мабуть не дарма за видатні заслуги у II світовій війні присвоєно звання Героя Радянського Союзу 27 жінкам, які народилися в Україні. Першими звання Героя були удостоєні легендарні льотчиці – В.С. Гризодубова та П.Д. Осипенко – уродженки України.

Валентина Степанівна Гризодубова з перших днів на фронті, командир окремого 101 авіаційного полку, полковник, здійснила 200 бойових вильотів. Після війни працювала в авіаційній промисловості. З 1986 року – Герой Соціалістичної Праці.

Про медсестер, які рятували наших бійців на фронті можна писати цілі історичні поеми, повісті. Ось деякі з них.

Оля Рідковець, уродженка села Моровська Остерського (нині Козелецького) району, після закінчення Донецького медичного училища служила санінструктором у гвардійській Таманській стрілецькій дивізії. Була учасницею бойових операцій на суходолі, разом з армійцями і морськими

піхотинцями висаджувалась із кораблів на штурм ворожих укріплень в районах Новоросійська, Керчі, Феодосії. Вольова, смілива дівчина завжди знаходила своє місце в бою, поспішала на стогін, на поклик поранених.

Коли упав я на полі бою
Не у віршах, а наяву.
Та раптом побачив над собою
Живого погляду голубизну.
Коли схилилась наді мною
Смілива та відважна медсестра
Біль зразу стала не такою
Не така ж то сильна, як була.

Йосип Уткін (1943)

Старшина медичної служби Ольга Андріївна Рідковець рятувала, винесла з поля бою 365 бійців (це, по суті, стрілецький батальйон). Після війни повернулася додому, завітала в Остерську (тоді районну) лікарню і залишилась тут на довгі роки старшою медичною сестрою.

На війні бійців рятувала,
Повернувшись додому,
Земляків від хвороб лікувала.

На сторінках книги «Пам'ять поколінь», яка вийшла у видавництві НУБІП України (2010 р.) є біографічні дані жінок, які були учасниками війни, а потім після війни довгий час працювали в УСГА (нині НУБІП України). Серед них є артилеристка, радистка, медсестри, підпільниця.

Єремєва Єлизавета Леонідівна – служила у зенітній артилерії (спочатку рядовою, а згодом – командир відділення). Нагороджена знаком «Відмінний артилерист» та багатьма медалями і відзнаками за участь у боях. З 1 грудня 1945 року працювала інспектором відділу кадрів КСГІ, з жовтня 1946 року пропрацювала 40 років лаборантом кафедри загального лісівництва.

По Сільгоспслужбу йде на роботу жінка,
Привітна, доброзичлива.
Зустрічний і не подумає, що ця жінка
На війні була артилеристом...

Життєвий шлях радистки **Валентини Дмитрівни Галафєєвої** був дуже нелегкий.

Коли в країну війна прийшла,
Смілива, молода дівчина
Добровольцем в армію пішла.
Швидко азбуку Морзе опанувала
Радисткою зв'язку Повітряної армії стала.
І справно, без затримки авіаполку повідомляла,
Де ворог знаходиться і звідки насуває.

Валентина Дмитрівна закінчила курси радистів 16-ї Повітряної армії Північно-Західного фронту. З серпня 1942 року у лавах діючої армії вона, радист 79-ї окремої роти зв'язку, забезпечувала радіозв'язок командування авіаполку з екіпажами бомбардувальників, які виконували бойові завдання. На

війні знайшла свою другу половинку в особі льотчика Г.О.Тракая. На жаль він так і не побачив свого сина, який народився. У червні 1944 року екіпаж бомбардувальників, яким командував Г.О. Тракай був збитий фашистськими винищувачами. У жовтні 1944 року В.Д. Галафеєву було демобілізовано з армії.

Певний час у повоєнні роки (1945 – 1946 роки) вона працювала бібліотекарем в Обухові. З вересня 1946 року її життєвий шлях був тісно пов'язаний з Київським сільськогосподарським інститутом (КСГУ), а згодом УСГА.

Важка доля спіткала Валентину
Так і не побачив батько народженого сина
Збили його літак на тій війні,
Ростити сина їй довелось самій.
Та жінка – фронтовичка не розгубилася,
Тяжко було, та вона свого досягла-
Виростила сина, спеціальність бібліотекаря здобула
І в нашу бібліотеку працювати прийшла.

Останні роки свого життя В.Д. Галафеєва працювала головним бібліотекарем бібліотеки УСГА. Всі співробітники, які з нею працювали, поважали її за мужність і відвагу, за її тяжку долю. За участь у Другій світовій війні вона нагороджена багатьма урядовими нагородами та ювілейними медалями.

Деркач Ганна Іванівна - уроженка села Гайворон Бахмацького району Чернігівської області у липні 1941 року пішла добровольцем в армію. Служила медсестрою, фельдшером і старшою медсестрою у різних частинах на декількох фронтах: Донському, Західному, 3-му Білоруському, а з травня 1945 року по березень 1946 – на 1-му Далекосхідному фронті.

Буря і дощ. Бездоріжжя. Осіння імла,
Міни. Шалені атаки. Удари шрапнелі.
Все розділила ти з нами.
Крізь все ти пройшла
Дівчина в сірій військовій шинелі
Ти під вогнем перехресним від смерті за крок
Рани солдатам тугими бинтами в'язала,
З фляги своєї водиці останній ковток
В губи, пошерхлі від спраги, вливала.
То про вишневий садок, чи то пісня про маму
І аж тепліше ставало і снилися нам
Рідний Київ, Запоріжжя і Полтава...
(Н. Машир)

Після війни закінчила Харківський інститут торгівлі і отримала диплом економіста у 1952 році. У 1952 – 1953 роках навчалася на курсах підготовки викладачів політекономії при КДУ ім Т.Г. Шевченка. З вересня 1954 року працювала зав. кабінетом кафедри політекономії УСГА, асистентом, а з квітня

1963 року старшим викладачем. Вийшла на пенсію в грудні 1980 року. Опублікувала понад 30 наукових робіт. За участь у Другій світовій війні нагороджена орденами і медалями.

Кауфман Ревека Мойсїївна – народилася у Києві. Закінчила Київський стоматологічний інститут. З 1941 року до 1945 була на фронті ординатором евакогоспіталів, капітан медичної служби. Після війни працювала на кафедрі фізичного виховання КСГІ (УСГА), завідувала медичним кабінетом. Нагороджена медалями і орденами за участь у війні.

На війні бійців рятувала,
Медичний кабінет на кафедрі
Фізвиховання обладнала.

Чуб Ганна Яківна – уроженка Комі АРСР, з 1942 по 1945 роки – санітарка, медична сестра у польовому госпіталі у складі 2-го Білоруського фронту, брала участь у боях на території Польщі (50 армія). З серпня 1945 року працювала в КСГІ (пізніше УСГА) на посадах: інспектор відділу кадрів, лаборант кафедри марксизму-ленінізму, лаборант кафедри нарисної геометрії та машинобудівного креслення. Має нагороди.

Проїшли роки, забути я не зміг
Той рік, коли в боях нам було жарко
Як з нами йшла в сивій пилюці доріг
Безстрашна, молода дівчина-санітарка
Згадає вік той шлях від бою до привалу,
А також нашу нестерпиму біль
Та як вона тоненькою рукою
Наші рани обробляла...

(Ю. Палухін)

Силенко Валентина Іванівна, народилася в сім'ї військового. Батько Валентини Іванівни проходив службу в різних містах і з ним завжди поряд була його сім'я. В перші дні війни родина жила в Києві. Потім була евакуація до Саратова, де Валентина Іванівна закінчила середню школу. Відразу після її закінчення Валентина Іванівна пішла добровольцем у Червону Армію. Працювала в управлінні тилу 27 армії 2-го Українського фронту друкаркою і пройшла з ним Румунію, Угорщину, Австрію. В УСГА працювала на посадах старшого препаратора, лаборанта кафедри розведення сільськогосподарських тварин, завідувачем архіву та завідувала музеєм історії УСГА.

В УСГА працювали також і багато інших жінок, які були учасниками війни, але на превеликий жаль особові справи в архіві НУБІП України відсутні. Імена цих жінок: Васильковська А.В.-медсестра, Долотова О.І.-учасниця підпілля, Мічуріна Н.А.-керівник медслужби.

В перші ж дні війни добровольцями до війська пішли студентки-медсестри запасу Київського лісогосподарського інституту (31 дівчина).

На сторінках книги «Пам'ять поколінь» (ст.190, 196) є прізвища цих студенток і також їх фото в білих халатах.

Студентки лісфаку
Медсестри запасу

Вам би ліс ростити,
Та про родину дбати.
Але в наш край
Війна прийшла-
Лихо і горе з собою принесла.
Тож ви добровольцями
На війну пішли,
Щоб наших бійців
Від смертельних куль зберегти.

На превеликий жаль подальша повоєнна доля цих дівчат в книзі не згадується.

Війна закінчилась, та мирний час був не набагато легший за воєнний – зруйновані міста і села, голод і розруха. Промисловість і сільське господарство, наука, освіта та інші галузі потребували робочої сили, тож жінки, які пройшли війну, не покладаючи рук взялися відбудувати свою країну.

А мені війна все сниться
Клята – розпроклята,
В полі спалена пшениця
Вщент розбита хата.
А мені війна все сниться
Чорна – розпрочорна
Кострубата гостра криця
Гори горя чорні...
(Кузьма Журба).